

Esilist. foto 21/7.2.1980

M

KAIVAUS EVIJÄRVEN ISOKANKAALLA

HEINÄ - SYYSKUUSSA 1979

Markus Hiekkänen

SISÄLLYS

ARKISTOTIETOJA	1
TUTKIMUSHISTORIA	2
ASUINPAIKAN SIJAINTI, MA ^{si} ÄTOSUHTEET JA KASVILLISUUS	3
KOORDINAATISTO JA YLEISKARTTA	4
ISOKANKAAN KIIINTEÄT MUINAISJÄÄNNÖKSET	5
KAIVAUSTEN KULKU	6
TULOKSET	7
Kodanpohja I	7
Kodanpohja II	8
Kodanpohja III	9
Koeoja x400	10
Kodanpohja IV	11
ASUINPAIKAN AJOITUS	11
LUETTELO KARTOISTA, NEGATIIVEISTA JA DIOISTA	13
KARTAT	16
VALOKUVAT	20

ARKISTOTIETOJA

Kohteen nimi: Isokangas

Kunta: Evijärvi

Kylä: Lahdenkylä

Tila: RN:o 1:27

Omistaja: Autoilija Taavi Kaski, os. 62510 KUOPPA-AHO

Peruskartta 2323 01 KISKSJÖN

Koordinaatit x = 7041 91

y = 46600

z = 58 - 57.30/57.50

Aikaisemmat löydöt: Kaisu Anttilan inventointikertomus
museoviraston esihistorian toimiston
top. arkistossa 1976 KM 19952.

Kaisu Anttilan koekaivauskertomus
museoviraston esihistorian toimiston
top. arkistossa 1977 KM 20084:1-37

Tähän kertomukseen liittyvät löydöt: 20603:1-1614
diar. 26.9.1979

TUTKIMUSHISTORIA

Isokankaan kivilautinen asuinpaikka löydettiin vuonna 1976 HuK Kaisu Anttilan, joka tällöin johti kaivauksia Kattilakoski 8 asuinpaikalla, ja allekirjoittaneen toimesta (ks. K. Anttilan inv. kert. 1976). Paikka todennettiin maastossa näkyvien hiukan soikeiden painanteiden - ilmeisien ns. Madenevan tyyppin kodanpohjien - ja soranottoa varten tehdyistä näytekuopista löydettyjen kvartsi-iskosten perusteella. Hiukan myöhemmin kävivät paikkaa tarkastamassa yhdessä em. kanssa tutkija Mirja Miettinen ja Pekka Miettinen. Tällä käynnillä löydettiin paitsi kvartsi-iskoksia myös palanutta luuta ja saviastiansiruja. Nämä löydöt on luetteloitu no:lla 19952.

Seuraavana vuonna elokuun alussa 1977 suoritti Kaisu Anttila Isokankaalla koekaivauksia ja yleiskartoituksen (ks. seuraavassa Kaisu Anttilan kertomusta museoviraston esihist. tsto:n top. arkistossa). Koekuopin tehdyt tutkimukset osoittivat, että asuinpaikka käsittää maastossa näkyvien painanteiden kattaman alueen. Koekuopista, jotka kaivettiin kodanpohjaksi I nimitetyn painanteen luoteispuolelle aina Uuskydölle (peruskartassa Nykyttan) johtavalle tielle asti, ei ollut merkkejä asuinpaikasta. Myöskään kodanpohjien IV, V ja VI kaakkoispuolelle tehdyt koekuopat eivät antaneet positiivisia tuloksia.

Koekaivausten perusteella määriteltiin seuraavana syksynä 18.11.1977 maastossa rauhoitusalue, joka kattoi kodanpohjien alueen harjun reunasta tilustiehen asti (ks. kartta 1).

Rauhoitusalue oli laaja ja häyttasi sijainniltaan maanomistajan autoilija Taavi Kasken paikalle suunnittelemaa elinkeinotoimintaa, hiekanottoa. Paikalla oli ilmeisesti suoritettava laajoja kaivaustutkimuksia, mutta katsottiin, että muinaismuistolain 15. §:n kohdan yksityisen työhankkeen toteuttajan korvausvelvollisuudesta noudattaminen tuottaisi kohtuuttomia kustannuksia maanomistajalle. Tämän johdosta osoitettiin valtion museoviraston esihistorian toimistolle kiireellisiä kaivauksia varten myöntämästä määrärahasta 80 000 mk vuonna 1979 Isokankaalla suoritettavia tutkimuksia varten. Esihistorian toimisto määräsi allekirjoittaneen

johtamaan työtä. Avustajana toimi FK Tapio Seger ja kaivajina 6-10 evijärveläistä. Kaivausaika oli 9.7.- 4.9. Töitä haittasi ajoittain sateiset säät sekä - alkuaikoina - työvoiman saanti.

TUTKIMUSALUEEN SIJAINTI, MAASTOSUHTEET JA KASVILLISUUS

Isokankaan tutkimusalue sijaitsee Keski-Pohjanmaalla Pietarsaaresta 36,5 km kaakkoon ja Evijärven kirkosta 16,7 km luoteeseen Ähtävänjoen itäpuolella n. 450 m päässä siitä. Pietarsaaren-Lappajärven maantielle lännessä on matkaa 700 m ja Kattilakosken taloon lounaassa 1050 m. Evijärven ja Ähtävän välinen kunnanraja on pohjoisessa 400 m päässä. (kartta 1)

Lähemmin tutkimusalue sijoittuu n. 350 m pitkän ja 7-9 m ympäröivästä tasaisesta kangas- ja rämemaasta kohoavan kivikkoisen ja louhikkoisen luode-kaakko -suuntaisen harjun luoteispäähän, sen pohjoispuolella olevalle kankaalle. Tätä kangasta jatkuu n. 150 m kaakkoon harjua seuraten ja itään, jossa se muuttuu rämeeksi nimeltä Slätmossen. Osittain tälle rämeelle ja sitä luoteessa reunustavaan metsään on vuosisadan vaihteessa raivattu luode-kaakko -suuntainen 500 m pitkä ja 100-150 m leveä pelto nimeltä Uuskyttö (Nykyttan), joka siis sijoittuu tutkimusalueesta koilliseen. Ennen vuonna 1976 aloitettua hiekanottoa oli maasto tutkimusalueesta luoteeseen hyvin loivasti Ähtävänjokeen viettävää kangasta, jonka katkaisee kivikkoinen mäennyppylä.

Kasvillisuus kankaalla, jolla asuinpaikka sijaitsee, on karua. Paikalta kaadettiin juuri ennen kaivausten alkua 50-60 vuotias männikkö, jonka puukoko ikään nähden oli vaatimaton. Pensaita ei kankaalla kasvanut lainkaan. Aluskasvillisuuden valtalajeina olivat puolukka ja variksenmarja. Näitä vähemmän esiintyi kanervaa. Jäkälistä poronjäkälää esiintyi versinkin kodanpohjien reunalalleilla. Lisäksi kasvoi paikoitellen isoa hirvenjäkälää. Sammalta oli vähän, pääasiassa seinäsammalta.

Alueen ympäristössä harjulla kasvoi mäntyä, seassa muutama koivu. Kaakossa ja idässä Slätmossen on mäntyrämettä.

Asuinpaikan ja pellon välissä tilustien koillispuolella on kuusta ja mäntyä kasvava sekametsä, josta luoteeseen pitkin pellon laitaa on koivikko. Asuinpaikasta länteen harjun länsi- ja luoteispuolella on pienikasvuista mäntyä ja koivua kasvavaa rämemaastoa.

KOORDINAATISTO JA YLEISKARTTA

Vaaituksen, kartoituksen ja tutkimuksen dokumentoinnin perustaksi laadittiin alueelle koordinaatisto, jonka x-akseli on kompassinäyttämän mukaan tarkalleen pohjois-eteläsuuntainen. Tämä suunta - paitsi että se helpotti karttojen laatimista ja käyttämistä sekä yleistä paikalla orientoitumista - valittiin, koska se sopi hiekanottoalueen reunan suuntaan. Alunperin oli alueelle tarkoitus laadituttaa peruskarttakoordinaatisto, mutta tiedustelut eri konsulttitoimistoista osoittivat sen tulevan liian kalliiksi.

Koordinaatistossa peruspisteeksi valittiin x400 y400, josta etäisyyden katsottiin riittävän kartoitukseen eri suuntiin. Linjat x400 ja y400 kulkevat edellinen pitkin kodanpohjan I eteläreunaa ja jälkimmäinen pitkin sen itäreunaa (kartta 3 ja kuvat 2-3).

Korkeusmittauksien kiintopiste sijaitsi kodanpohjan I eteläpuolella kaivausalueen reunasta (x394) 11 m päässä olevassa maakivessä. Kiintopisteen korkeus merenpinnasta 58.91 m saatiin voimalaitosyhtiö Oy Albäck Ab:n Ähtävänjoen kaltevuusmittauksia varten tekemästä kiintopisteestä, jonka korkeus merenpinnasta Oy Albäck Ab:lta saadun tiedon mukaan on 54.73 m. Tämä kiintopiste sijaitsee Åbroforsin sillan lounaiskulmasta n. 10 m etelälounaaseen. Kiintopisteen koordinaatit ovat x704166 y46536.

Kaisu Anttilan et. al. vuonna 1977 laatima yleiskartta mittakaavassa 1:500 käsittää varsin laajan alueen ja on tehty pääasiassa asuinpaikan sijainnin sekä sen rauhoitusalueen laajuuden ja rajojen määrittämistä varten. Se ei kuitenkaan anna tarpeellista selvyyttä asuinpaikan korkokuvan erikoisluonteesta, joka perustuu toisaalta luonnonoloihin (harju ja sen vieressä alunperin tasainen hiekkakangas) sekä ihmisen toimintaan muinaisuudessa (kodanpohjat). Tämän vuoksi päätettiin laatia toinen yleiskartta mittakaavassa 1:100 kodanpohjista ja niiden lähimaastosta

hiekkakuoppien ja harjun tilustien rajaamalla alueelta (vastaa suunnilleen v. 1977 rauhoitusalue). Korkokuva maastosta tähän saatiin 10 cm:n korkeusvälein piirretyillä korkeuskäyrillä. Näiden perustana olevat luvut saatiin vaaitsemalla kaivausalue 1 m ja muu alue 2, 4 tai 8 m välein maaston kaltevuuskulmasta riippuen. Mittakaavaan 1:100 piirretty kartta n. 140 x 80 m laajuisesta alueesta osoittautui kuitenkin liian suureksi ja hankalaksi käsitellä, joten se jälkitöiden yhteydessä pienennettiin mittakaavaan 1:200, jona se on arkistoitu (kartta 2).

ISOKANKAAN KIINTEÄT MUINAISJÄÄNNÖKSET

Isokankaan asuinpaikalla voi nähdä seitsemän kiinteää muinaisjäännöstä, jotka kaikki ovat muodoltaan ns. Madenevan tyyppin kodanpohjia. Näistä kuusi (I - VI) havaittiin v. 1976 ja ne merkittiin v:n 1977 koetutkimusten yhteydessä piirrettyyn karttaan (kartta 2). Kodanpohja VII havaittiin vasta kuluvana vuonna suoritettujen vaaitusten yhteydessä.

Kodanpohjat sijaitsivat maastossa siten, että kaksi (V ja VI) sijaitsivat muista erillään äärimmäisenä kaakossa (ks. seuraavassa kartat 2 ja 3). Näistä pohjoisemmasta (V) on matkaa lähimpiin kodanpohjiin VII luoteessa, III pohjoisluoteessa ja IV pohjoisessa kuhunkin n. 20 m. Kodanpohjat I, II ja III erottaa toisistaan ainoastaan kehävalli ja ne ovat luode-kaakko -suuntaisessa rivissä siten, että I on luoteisin ja III kaakkoisin. Näistä hiukan erillään no:sta III n. 8 m itään on kodanpohja IV. Kodanpohjasta III n. 2 m lounaaseen on kodanpohja VII.

Seuraavassa on esitetty tiedot kodanpohjien mitoista:

	I	II	III	IV	V	VI	VII
kokonaisläpimitta NO-SW (m)	18	20	14	18	14	8	8
- " - NW-SO (m)	20	20	12	20	15	10	8
syvyys (cm)	90	90	40	70	30	20	20
kokonaispinta-ala (m ²)	112	144	56	142	60	28	36

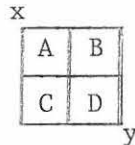
Kodanpohjien I, II ja IV ympärillä oli selvästi erottuva valli, jossa saattoi erottaa mahdollista ovikäytävää tarkoittavan painanteen. Kodanpohjien III ja V ympärillä saattoi erottaa jonkin verran vallia, mutta ei ovikäytävää.

KAIVAUSTEN KULKU

Tärkein näkökohta valittaessa rauhoitetulla alueella täsmälliset kaivauskohdat oli maanomistajan tarve saada laajentaa asuinpaikan pohjoispuolella olevaa hiekkakuoppaa etelään. Tämä sopi erinomaisesti kaivauksen tutkimuksellisiin päämääriin, sillä ko. hiekkakuopan välittömässä läheisyydessä ovat suuret ja selvästi maastossa erottuvat kodanpohjat I, II ja IV. Ne muodostivat kokonsa ja rakenteensa puolesta selvästi muista eroavan ryhmän. Niitä tutkimalla voitaisiin saada esiin rakenteellisia piirteitä ja aineistoa, joka antaisi mahdollisuuden kodanpohjien edustamien erillisten ihmisryhmien ajalliseen ja/tai sosiaaliseen vertailuun.

Ennen paalutusta kaivettava alue puhdistettiin hakkuujätteistä ja vlokuvattiin (diat 4276, 4280, 4282: valokuvat 1-3; suurin osa mustavalkoisista valokuvista epäonnistui). Tämän jälkeen paalutettiin ensimmäiseksi kodanpohjan I ja II alue edellä selostettua koordinaatistoa seuraten 2 x 2 m suuruisiin ruutuihin. Paalutuksen jälkeen pinta vaaittiin 1 m välein. Turve poistettiin lapioilla. Sen alla oleva 3-5 cm paksu humus poistettiin las-toilla. Turpeen ja humuksen alla olevaa hiekkää kaivettiin aluksi perinteiseen tapaan n. 10 cm kerros, mutta koska tässä kerroksessa ei ollut nähtävissä erityisiä piirteitä jatkettiin kaivamista vielä n. 15 cm. Tästä syvyydestä (n. 25 cm humuksen alla) piirrettiin tasokartta mittakaavaan 1:100, johon merkittiin kivet, hiomalaaat, likainen hiekka, noki, hiili sekä kova, saostunut hiekka. Kaivauskartan piirtämisen jälkeen kaivettiin 2. kerros n. 25 cm. Tasoa ei katsottu aiheelliseksi piirtää varsin vähäisten maavärierojen takia. Löydöt sen sijaan erotettiin omaksi ryhmäkseen. Samoin toimittiin kerrosten 3 ja 4 (molemmat n. 25 cm) suhteen.

Löydöt otettiin talteen kerroksittain. Kiviesineiden ja niiden katkelmien, meripihkakorujen sekä purupihkan löytöpaikat merkittiin 10 cm:n tarkkuudella. Kvartsi-iskokset ja saviastianpalat otettiin talteen 1 x 1 m suuruisen alueen tarkkuudella, jota varten kukin kaivausruutu jaettiin neljään 1 m² suuruiseen sektoriin. Nämä nimettiin seuraavasti:

Yhteensä kaivettiin Isokankaalla kuluneena kesänä 1065 m².

KODANPOHJA I

Kodanpohjaa I kiersi joka puolelta valli, joka korkeimmillaan koillispuolella oli n. 30 cm:n korkuinen. Vallin hiekka on selvästi otettu kaivettaessa kodanpohjaa, joka ulottuu syvimmillään n. 70 cm ympäröivää maanpintaa syvemmälle. Tämä syvyys ei kuitenkaan ole alkuperäinen, sillä ilmeisesti tuuli on muodostanut kodan pohjalle n. 10-15 cm paksun steriilin kerroksen, jonka alla löytökerros on. Vallissa sen yläosan hiekka-aines on hiukan vaaleampaa kuin syvempänä oleva. Vallin pohjaosassa ei voitu erottaa alkuperäisen maanpinnan ja valliksi kasatun hiekan rajaa, mikä johtunee siitä, että kodansijaa kaivettaessa tasalaatuisessa rantahiekassa hiekan kerrosjärjestys on muuttunut päinvas- taiseksi sitä heitettäessä sivuille.

Vallissa on kaksi muuta vallia matalampaa kohtaa, toinen kaakossa, toinen lännessä. Edellinen on n. 10 cm muuta vallia matalampi ja lounais-koillissunnassa 5-6 m pitkä. Se rajoittuu kodanpohjaan II, mutta ei kuitenkaan näytä siltä, että kysymyksessä olisi kotien välinen kulkuaukko. Kulkuaukko tai ovikäytävä saattaa sen sijaan olla länsipäässä oleva 20-30 cm muuta vallia matalampi ja 3-4 m leveä painanne. Tämän alueella ruuduissa 400/386, 400-2/386-8, 402/385 ja 406/388 on likamaaläikkiä, joiden rajat ovat epäselviä. Ne alkoivat ilmestyä 1. kerroksen

alaosassa ja hävisivät suurimmaksi osaksi 2. kerroksessa. Likamaaläikkien välissä oli näitä pienempiä likamaatäpliä ja -juovia. Pohjoisimman likamaaläikän ympärillä oli 30-50cmmläpimittaisista kivistä koostuva rakennelma, jossa kivet olivat osittain päällekkäin. Rakennelman tarkoitusta ei kyetty selvittämään. Alueella oli myös kaksi hiomalaakaa ruuduissa 402/390 ja 404/386.

Ruudut 394-8/384-8 ja 408-12/384-8, jotka ovat kodanpohjan vallien ulkopuolella, olivat vähälöytöisiä. Likamaata niissä ei näkynyt myöskään.

Kodansijassa syvimmällä kohdalla oli kuudesta 30-40 cm läpimittaisesta kivistä koottu rakennelma, jossa ei ollut hiiltä eikä nokea, ei myöskään likamaata. Rakennelman tarkoitusta ei kyetty selvittämään. Rakennelmasta n. 2 m itään oli ruudussa 402/396 nokea ja hiukan hiiltä sisältänyt läikkä, jonka laajuus oli n. 1 x 1 m ja syvyys n. 10-15 cm. Liedeksi sitä ei voi tulkita, sillä siinä ei ollut nähtävissä mitään kuumuuden aiheuttamaa hiekan koostumuksen muutosta.

Koko kodansijan pohjaa ruuduissa 400-4/392-6 peitti humuksen alla 15-20 cm:n syvyydessä kova, punainen saostunut hiekka. Muualla tällaista oli ainoastaan kodanpohjan II alueella.

KODANPOHJA II

Kodanpohja II oli Kodanpohjaa I laakeampi eivätkä sen vallit olleet yhtä korkeat ja selvästi erottuvat. Pinta-alaltaan se on kuitenkin n:oa I laajempi. Myös tämän kodanpohjan vallit ovat syntyneet sitä kaivettaessa nostetusta hiekasta. Vallin pohjan ja alkuperäisen hiekan rajaa ei tässäkään voinut erottaa. Löytöjen perusteella on kuitenkin ilmeistä, että kodanpohja on kaivettu puhtaaseen hiekaan ts. paikalla ei ole asuttu ennen kodan tekemistä.

Vallin matalimmat paikat ovat luoteessa ja pohjoisessa. Viimeksi mainittu saattaa olla ovikäytävä. Tämän alueella oli samanlaisia likamaaläikkiä kuin vastaavalla paikalla kodanpohjassa I. Löydöt

olivat myös keskittyneet tälle alueelle. Likamaaläikkiä oli ruuduissa 402-4/406/8, 400/408 ja 404-408/406/408. Nämä läikät alkoivat erottua heti humuksen alta eikä muualla esiintyvää steriiliä kerrosta ollut.

Muita likaisen hiekan läikkiä oli kodanpohjan alueella ruuduissa 386/400-2, 390/406, 390/408-10 sekä laaja läikkä ruuduissa 394/410-2. Kaikkien näiden päällä oli 10-15 cm paksu puhdas hiekkakerros ja itse läikät olivat 15-20 cm:n paksuisia lukuunottamatta suurta läikkää, joka ulottui 3. kerroksen alaosaan asti n. 40 cm:n paksuisena.

Ruudussa 394/408 oli ilmeinen jätekuoppa, jossa oli tummaa likaista hiekkaa sekä runsaasti kvartsi-iskoksia ja käytettyjä kvartsisiesineitä. Kuoppa alkoi näkyä 1. kerroksessa n. 10 cm:n syvyydessä humuksesta n. 120 x 140 cm:n laajuisena ja jatkui kaventuen n. 60 cm:n syvyyteen. Likahiekkaläikistä kuoppa erosi selvien rajojen ja suppeutensa perusteella.

Jätekuopasta pohjoisluoteeseen ruusuissa 396/406-8 oli samanlaista kovaa ja punaista hiekkaa kuin kodanpohjassa I.

KODANPOHJA III

Kaivausalueetta laajennettiin kodanpohjasta II etelään kodanpohjan III länsiosaan sekä siitä länteen olevalle laakealle kummulle, joka etelässä laskeutuu kodanpohjaksi VII. Kodanpohjan III itäosa jätettiin kaivamatta, koska se oli pahoin tuhoutunut hiekanottoa varten tehdystä syvän ja laajan koekuopan vuoksi.

Kodanpohjan III ympärillä oli vallia ainoastaan itäpuolella. Minkäänlaista ovikäytävää ei ollut näkyvissä. Näiden ominaisuuksien sekä lisäksi kokonsa perusteella se kuuluu ryhmään, jonka muodostavat kodanpohjat V-VII.

Kuten kodanpohjan II alueella myöskin III:ssa ei ollut runsaasti kiviä. Maaperä oli hienoa hiekkaa, jossa erottui ainoastaan kaksi

likaisen hiekan läikkää ruuduissa 380/412-4 ja 386/412. Molemmat läikät olivat reunoiltaan epäselviä ja alkoivat näkyä 10-15 cm:n syvyydellä humuksesta.

Myös tässä kodanpohjassa oli jätekuoppa, joka sijaitsi ruuduissa 384-6/414-6 ja alkoi näkyä 1. kerroksessa 120 x 160 cm:n laajuise-
na likamaa-alueena. Kuoppa ulottui n. 90 cm:n syvyyteen tasaisesti kaventu-
en. Maa kuopassa oli tummaa ja siinä oli runsaasti kvartsi-
iskoksia ja käytettyjä kvartsiesineitä.

Kodanpohjan III länsipuolella olevaa rinnettä kaivettiin etelässä aina kodanpohjan VII pohjoisrinteeseen asti. Tällä n. 60 m² laajuisella alueella ei hiekassa ollut muita merkkejä ihmisen toiminnasta kuin esine- ja iskoslöydöt, joiden määrä väheni länteen päin. Näistä löydöistä kiinnittivät huomiota ruudun 382/408 keski- ja kaakkoisosasta löytyneet meripihkasta tehty V-porausnappi (20603:77), piinuolenkärki (:76) sekä piilastusta tehty kaavin (:75). Nämä saattavat olla haudan esineistöä. Huolimatta tarkasta havainnoinnista ei kuitenkaan mitään merkkejä huomattu hautarakennelmasta, punamullasta tai edes likaisesta hiekasta. Kaikki esineet olivat 2. kerroksessa, sen alaosassa.

Kodanpohjan VII pohjoisreunalla oli n. 1 m² laajuinen nokimaaläiskä, jonka keskellä oli n. 0,5 m² laajuinen hiilipitoinen alue. Tämä alue ulottui n. 50 cm:n syvyyteen ja näytti muodostuneen yhdestä pystyssä olevasta puusta. Kysymyksessä saattaa olla joko kivettämiesi tai - mieluummin - hiiltynyt puunjuuri.

KOEOJA x 400

Kodanpohjan II koillisvallista itään kodanpohjan VI koillispuolelle kaivettiin 2 m levyinen koeoja tarkoituksena selvittää, onko kodanpohjien välisellä alueella asumisjälkiä.

Osoittautui ettei kodanpohjan II vallin ja kodanpohjan IV ovikäytävän välisellä alueella ollut lainkaan likaista hiekkaa, jota kodanpohjien alueella oli. Löydöt taas vähenivät lännestä itään

ruuduissa 400/416 - 400/422 eikä niitä tullut lainkaan ruuduista 400/424-6. Löytöjä alkoi uudelleen esiintyä ruudusta 400/428 itään. Niiden määrä väheni taas ruuduissa 400/428-42 eikä niitä tullut lainkaan ruuduista 400/444-6. Tulos osoittaa toiminnan asuinpaikalla keskittyneen kodanpohjien alueille.

KODANPOHJA IV

Kodanpohjasta IV kaivettiin hiukan yli puolet eli sen itäosa sekä ovikäytävän seutu.

Kodanpohjassa oli varsinkin sen koillispuolella selvästi erottuva valli, joka lienee syntynyt samalla tavoin kuin kodanpohjien I ja II vallit (ks. edellä s.). Hiekka-aines oli kodanpohjan alueella punertavampaa ja karkeampaa kuin muissa kodanpohjissa, mutta kuitenkin tasalaatuista. Vain muutamia kiviä oli valleilla. Hiekassa oli vähemmän toiminnan jälkiä kuin muissa kodanpohjissa. Likamaaläikkiä oli pitkin vallin sisärinnettä ruuduissa 390/442-4, 392/444 ja 396/440-2.

Kodanpohjan keskellä oli samanlainen jätekuoppa kuin kodanpohjassa II ja III, mutta tässä kuopassa oli myös hiiltä ja nokea selvästi muusta eroavana kerroksena. Jätekuoppa sijaitsi ruuduissa 390/-2/438-40. Likamaata oli 1. kerroksen pintaosassa laajalla alueella varsinaisen jätekuopan ulkopuolella. Varsinaisen kuopan rajat tulivat näkyviin saman kerroksen alaosassa. Kuopan syvyys oli n. 70 cm ja siinä oli runsaasti kvartsi-iskoksia ja käytettyjä kvartsiesineitä.

AJOITUS

Isokankaalle on voitu asettua asumaan merenpinnan ollessa n. 58 m yli nykyisen. Tällöin on harjun kokonaan paljastuttua merestä alkanut nopeasti syntyä hiekkaranta-alueita, joihin paikan muinaiset asukkaat ovat kaivaneet painanteita, joita arkeologisessa kirjallisuudessa nimitetään kodanpohjiksi. Kodanpohjien ja löytöjen

perusteella asuinpaikan alin raja on 57.30 - 57.50. Tämä korkeus vastaa rannansiirtymiskronologiassa tyyllivaiheen III:1 jälkeistä aikaa, vuosiluvuiksi nykyisen tietämyksen mukaan muutettuna 2500 - 2400 eaa. Kankaan tasaisuuden vuoksi paikkaa on voitu asua tuskin kahtasataa vuotta: jo tässä ajassa ranta on ehtinyt 400 m:n päähän kodanpohjista I, II ja IV.

Geologista tietä saatua ajoitusta tukevat kaivauksen löydöt. Isokankaan keramiikka voidaan jakaa kahteen ryhmään. Toinen on sekoitteiltaan "liuskeista" tai huokoista ja siinä on koristeina kuoppia ja kynsi- ym. painanteita. Toinen on enemmän tai vähemmän asbesti-sekoitteista ja siinä on koristeina yksinomaan kierrenuorapainanteita. Edellinen ryhmä liittyy Etelä-Suomen kampakeramiikan tyyllivaiheeseen III:1 ja jälkimmäinen Pöljän keramiikkaan. Molempien ryhmien ajoitus sopii hyvin rannansiirtymäkronologiaan.

Muista Isokankaan löydöistä ajoittavia ovat taltat ja osa meripihkaesineistä. Edelliset ovat suurimmaksi osaksi myöhäisen kampakeramiikan aikaan kuuluvia pikkutalttoja (pituus \sim 5 cm). Jälkimmäisistä V-poratut pyöreät napit kuuluvat selvästi kampakeramiikan tyyllivaiheen II jälkeiseen aikaan.

Helsingissä 4. helmikuuta 1980

Marlous Hiekkänen

FM

LUETTELO KARTOISTA, VALOKUVISTA JA DIOISTA

KARTAT

- Kartta 1 s. 16 Peruskarttakopio 2323 01 KISKSJÖN (A4)
- Kartta 2 s. 17 Yleiskartta mittakaavassa 1:500, piirtäneet K. Anttila, E. Rajala ja L Ruonavaara 1977, lisäyksiä M. Hiekkänen 1979 A2
- Kartta 3 s. 18 Yleiskartta mittakaavassa 1:200, johon merkitty korkeuskäyrät 10 cm korkeusvälein sekä kaivausalue 1979 (A1)
- Kartta 4 s. 19 Tasokartta mittakaavassa 1:100 (A1)
- Kartta 5 s. *paalutus* Profiilikartta mittakaavassa 1:25 jätekuopista kodanpohjissa II, III ja IV

VALOKUVAT

- Kuvat 1 ja 2 s. 20-21 Panoraama Isokankaan asuinpaikasta sen jälkeä kun kodanpohjat I ja II on paalutettu. Kuvattu pohjoisesta. f. 51682-8.
- Kuva 3 s. 22 Panoraama Isokankaan asuinpaikasta. Kuvattu etelästä harjun reunasta. f. 51689-94.
- Kuva 4 s. 23 Kodanpohja I kokonaan turve poistettuna. Kuvattu pohjois-luoteesta.
- Kuva 5 s. 23 Sama kuin ed. kuvattu luoteesta.
- Kuva 6 s. 23 Sama kuin ed. kuvattu idästä.
- Kuva 7 s. 23 Sama kuin ed.

DIAT

6 x 6

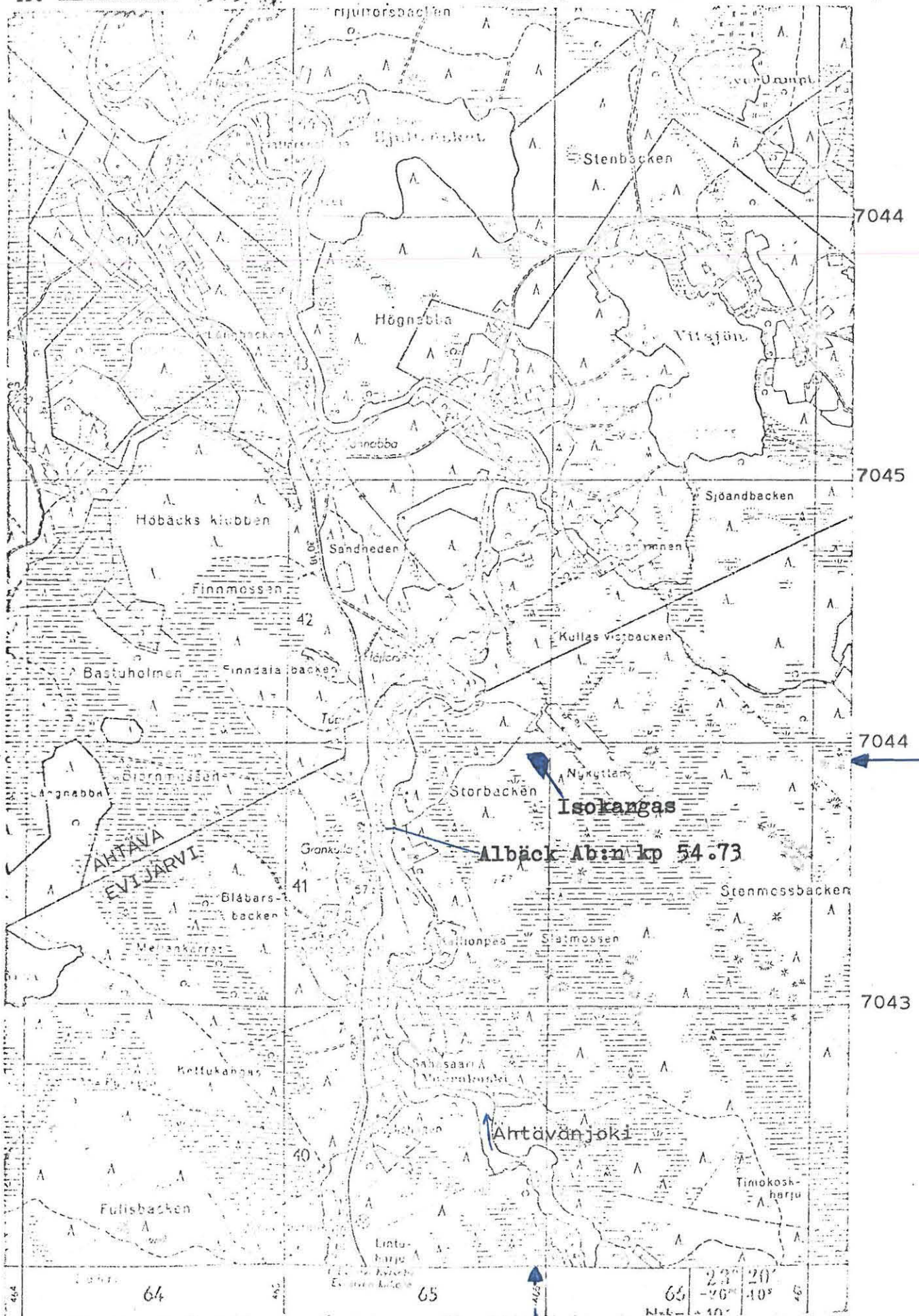
- Dia 4271 Hiomalaaka no 6, KM 20603:1610
- 4272 - " - 9, :1618
- 4273 - " - 7, :1616
- 4274 - " - 10, :1619
- 4275 - " - 4,- :1613
- 4276 Kodanpohja V kuvassa keskellä olevien havujen peitossa. Kuvattu koillisesta.

- Dia 4277 Kodanpohjan IV 1. kerrosta kaivetaan.
Vasemmalla koeoja x400. Kuvattu lännestä.
- 4278 Kodanpohjan IV 1. kerrosta kaivetaan.
Kuvattu itäkaakosta.
- 4279 Etualalla kodanpohjan II itävallia 1. tasossa.
Taustalla kaivetaan kodanpohjan IV 1. kerrosta.
Kuvattu lännestä.
- 24 x 36
- Dia 4280 Kodanpohja I osittain paalutettuna.
Valkoinen lanka on vedetty paaluriviin x400.
Taustalla soranottoa varten tehdystä koekuopasta nostettua hiekkaa. Kuvattu pohjoisluoteesta.
- 4281 Kodanpohjan I kaakkoisosasta on alettu poistaa turvetta. Taustalla kodanpohjat II ja II. Kuvattu pohjoisesta.
- 4281 D Sama kuin ed.
- 4282 Yleiskuva kodanpohjista I ja II. Kuvattu luoteesta.
- 4283 Kodanpohjan I itäosa sekä kodanpohjan II turve poistettuna. Kuvattu pohjoisesta.
- 4284 Kodanpohjan I 1. kerrosta kaivetaan ruudussa 400/398. Rombinmuotoinen reikäse 20603:1039 on juuri löytynyt. Kuvattu luoteesta.
- 4285 Kodanpohjan I 1. kerrosta. Etualalla hiomalaa-ka no 6. Kuvattu lännestä.
- 4286 Kodanpohjan I itävallia. Takana kodanpohja II. Kuvattu luoteesta.
- 4287 Kodanpohjan I 1. kerrosta kaivetaan. Kuvattu itäkoillisesta.
- 4288 Kodanpohjan I 1. kerrosta kaivetaan. Kuvattu kodanpohjan II luota kaakosta.
- 4289 Kodanpohjan I 1. kerrosta kaivetaan.
Kuvattu idästä.

- Dia 4290 Yleiskuva luoteeseen kodanpohjan III luota. Kodanpohjan I 1. kerrosta kaivetaan.
- 4291 Yleiskuva kodanpohjasta I 1. kerrosta kaivetaan. Kuvattu etelästä.
- 4292 Kodanpohjan IV länsiosa. Koeojaa x400 kaivetaan. Kuvattu lounaasta.
- 4293 Kodanpohja IV. Etualalla koeoja x400. Kuvattu pohjoisesta.
- 4294 Kodanpohjan IV 1. kerrosta kaivetaan. Kuvattu lännestä.
- 4295 Hiomalaaka no 4, KM 20603:1613

M. Hiekkänen 1979

2323 01 KISKSJÖN

ISO KANGAS 1979

LAHDEN KYLÄ

EVIJÄRVI

KUVA 1 1820

f. 51682

51683

51684

51685

PANORAAMA ISO KANGAAN ASUINPAIKASTA SEN JÄLKEEN KUN KODANPOHJAT I JA II
 ON PAALUTETTU JA KODANPOHJAN I ITÄPÄÄSTÄ ON ALETTU POISTAA TURVETTA.

PANORAAMASSA VASEMMASSA LAIDASSA JA VASEMMALLA ALHAALLA HIEKKA-
 KUOPAN REUNAA. TAUSTALLA VASEMMALLA OLEVAN METSÄN TAKANA ON LUSKYTÖ,
 METSÄN EDESSÄ KAIVAUKSEN TYÖMAAKOPIT. HAKKUUALUEEN TAKANA MATALA
 MÄNNIKKO ON SLÄTMOSSEN-RÄMETTÄ. PANORAAMASSA KESIKELLÄ JA OIKEALLA
 (JATKUU SEUR. SIVULLA)

EVIJÄRVI

LAHDENKYLÄ

ISOMANGAS

1979

KUVA 2 A. 21

f. 51685

51686

51687

51688

TAUSTALLA LOUHIKKONEN HARJU. PANORAAMAN OIKEASSA
 REUNASSA ALKAA RÄME. KESKELLÄ OLEVA VALKOINEN
 VIIVA ON LANKA, JOKA KULKEE PAALULINJASSA X400
 KORANPOHJAN I ETELÄOSASSA JA PÄÄTTYY IDÄSSÄ PAALUUN
 X400Y400. KUVATTU POHJOISESTA.

EVIJÄRVI
 LAHDENKYLÄ
 ISOKANGAS
 1979
 KUVA 3 2.22

f. 51694

51693

51692

51689

51690

51691

PANORAAMA

ISOKANGAAN

ASUINPAIKASTA.

KUVATTU

ETELÄSTÄ

HARJUN

REUNASTA.

VAEMMALLA TAUSTALLA NÄKYVÄ VAALEANA SORAKUOPPA-ALUE, SEU EDESSÄ
 VASTEN EROTTUVINE KANTOINEN KODANPOHJEN II JA II KOHDALTA. KAIKAUSALVETTA HIEKkaa
 OLEVAN METSÄN LÄDI HÄÄMÖTTÄÄ VUOKKON PELTO. KESKELLÄ TYÖMAAKOPIN TAUSTALLA
 KAIVETAAN KODANPOHJAA IV. OIKEALLA NÄKYVÄ HIEKKAUOPPA. EDESSÄ

EVIJÄRVI

LAHDENKYLÄ

ISOKANGAS 1979

18.2.73

KUVA 4

f. 51870

KODANPÖHJÄT I JA II TURVE
POISTETTUNA. KUV. POHJOISESTA,

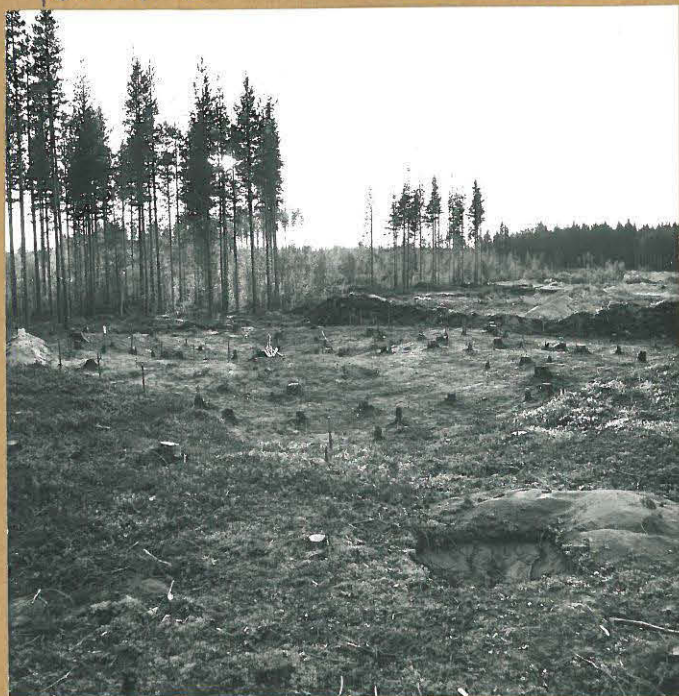
KUVA 5

f. 51871

KODANPÖHJÄT I JA II TURVE
POISTETTUNA. KUV. POHJOIS-LUOTEESTA.

KUVA 6

f. 51868

KODANPÖHJÄT I JA II TURVE
POISTETTUNA. KUV. IDÄSTÄ.

KUVA 7

f. 51869

SAMA KUIN EDELLÄ.